

Naidesh O. V. (2019) Nimetska fonestemna leksyka ta symvolichni znachennia yii pochatkovykh fonestem (fonemnykh spoluchen pryholosnykh). Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohichni nauky». Movoznavstvo. Vyp.12. S.141–145. DOI: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.12.2019.189279>

Naidesh O. V. (2015) Symvolizm ta zvukosymvolizm u poetychnykh tekstakh Paulia Tselana. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: zb. nauk. Prats. Seriiia: «Hermanska filolohiia». Vyp. 740–741. S. 250–254.

Naidesh O. V. (2017) Fonosemantychnyi analiz prozovykh tekstiv. Odeskyi lnhvistychnyi visnyk: nauk.-prakt. zhurnal. Seriiia «Hermanski movy». Vyp. 9. Tom 1. S. 171–175.

Rudkivskyy O. P. (2005) Osoblyvosti realizatsii deiakykh dyferentsiinykh oznak nimetskykh pryholosnykh u movlenni. Visnyk KNLU : zb. nauk. prats. Seriiia «Filolohiia». Kyiv, T. 8, № 1, S. 33–37.

Ertel S. (1969) Psychophonetik: Untersuchungen über Lautsymbolik und Motivation. Göttingen: Verlag für Psychologie C. J. Hogrefe, 230 S.

Kuegler S. (2006) Dschungelkind. Knauer TB Verlag, 352 S.

Riesel E., (2006) Schendels E. Deutsche Stilistik. M.: Hochschule, 316 S.

Dzherela iliustratyvnoho materialu

Daniela Krien (2019) Die Liebe im Ernstfall. Roman. Diogenes, Zürich. 288 S.

Krytychna literatura do romanu "Die Liebe im Ernstfall":

DOI:<https://www.amazon.de/Die-Liebe-Ernstfall-Daniela-Krien-ebook/product-reviews/B07KFZY2G1>

DOI:<https://www.perlentaucher.de/buch/daniela-krien/die-liebe-im-ernstfall.html>

УДК 811.112.2'42:34

PECULIARITIES OF TRANSLATING GERMAN EMPLOYMENT CONTRACTS INTO UKRAINIAN ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ТРУДОВИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Людмила ТОМНЮК, Лілія ГАВРОНСЬКА

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

l.tomniuk@chnu.edu.ua, havrionska.liliia@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7971-780X>

<https://orcid.org/0009-0007-1014-4680>

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.99-109>

The article considers the theoretical concepts of an employment contract and specialized legal translation; analyzes and comments on the structural, grammatical, and lexical construction of employment contracts concluded in German and their translation into Ukrainian. The author also researched the main and optional articles that make up the labor contracts of the legal systems of both countries. Each implication lists the main formulations and constructions and provides an equivalent Ukrainian-language expression in terms of translation. The focus of the analysis was on legal terminology typical of employment contracts and grammatical verb constructions inherent in this type of text. The analysis of the factual material shows that labor contracts are dominated by long complex sentences, a significant proportion (27%) of which are accompanied by participial phrases. The most frequently used forms in the analyzed contracts are passive and infinitive, compound words and noun forms of verbs. At the end of the article, we present a visual representation of the frequency of use of grammatical structures and lexical elements of analyzed material. The study found that the most used methods in the translation of labor contracts are the descriptive method, the method of approximate translation, and adaptation. Grammatical constructions are mostly subject to direct or approximate translation, while when translating lexical items, we should consider the term's compliance with the legal realities of the country into which this contract is translated.

The analyzed practical material has specific features of the type of text "labor contract", which is dominated by binding sentences, declaratives, and passive constructions. When translating labor contracts from German into Ukrainian, the following features should be taken into account: dates, names and figures should be carefully and accurately reproduced in the translation; all elements and details of the contract should be translated; it is important to adhere to the unified terminology; grammatical errors in documents of this type are

unacceptable. Translation of documents is one of the most difficult types of translation, as in legal translation, the translator does not translate the lexical units of the source language into the target language, but works exclusively with legal concepts of two legal systems.

Key words: legal translation, written translation, labor law, labor contract, translation analysis.

У статті розглянуто теоретичні поняття: трудовий договір, фаховий юридичний переклад; проаналізовано та прокоментовано структурну, граматичну та лексичну побудову трудових договорів, укладених німецькою мовою, та їх переклад українською мовою. Досліджено основні та факультативні статті, з яких складаються трудові договори правових систем обох країн. У кожній статті німецькомовних договорів перераховано основні формулювання та конструкції і подано їх переклад українською мовою. Фокусом аналізу слугували юридична термінологія, характерна для текстів трудових договорів, та граматичні дієслівні конструкції, притаманні текстам такого типу. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що у трудових договорах переважають довгі складні речення, значна частка яких (27%) супроводжується дієприкметниковими зворотами. Найчастіше в досліджуваних договорах зустрічаються пасивні та інфінітивні форми, складені слова та іменникові форми дієслів. У кінці статті подано наочний матеріал з частотою вживання граматичних та лексичних одиниць досліджуваного матеріалу. Під час проведення дослідження з'ясовано, що при перекладі трудових договорів найчастіше застосовуються описовий метод, метод наближеного перекладу та адаптація. Граматичні конструкції, переважно, піддаються прямому або наближеному перекладу, в той час як при перекладі лексичних одиниць варто зважати на відповідність терміну правовим реаліям країни, на мову якої перекладається договір.

Досліджуваний фактичний матеріал має специфічні характерні риси тексту типу «трудоий договір», в якому домінують речення зобов'язального характеру, декларативи, пасивні конструкції. При перекладі трудових договорів з німецької мови на українську слід враховувати такі особливості: уважно і точно відтворювати в перекладі дати, назви і цифри, всі елементи і реквізити договору, дотримуватися уніфікованості термінології. Неприпустими є граматичні помилки у документах такого типу. Переклад документів є одним з найважчих видів перекладу, оскільки при юридичному перекладі перекладач не перекладає лексичні одиниці мови оригіналу мовою перекладу, а працює виключно з юридичними поняттями двох правових систем.

Ключові слова: юридичний переклад, письмовий переклад, трудове право, трудовий договір, спосіб перекладу.

Вступ. Людська праця була предметом правового регулювання з давніх часів. Однак у римському праві договір про надання послуг (*locatio conductio operarum*) займав виключно неформальну роль через більш поширену рабську працю. Сучасне трудове право, що характеризується автономією волі, з одного боку, та ідеєю захисту працівників, з іншого, з'явилося лише в 19 столітті, коли суспільний та соціальний лад докорінно змінилися в ході індустріалізації. Необхідність та значення трудового права стали очевидними під час промислової революції, коли в результаті переселення сільського населення до міст утворювалися великі трудові колективи. Офіційно початок трудового права припадає на 1833 рік після прийняття Англією «фабричного законодавства», що зменшувало робочі години для дітей віком 9–13 років до 8 годин та підлітків віком 14–18 років до 12 годин. Також законодавство передбачало заборону праці для дітей, що не досягли 9-річного віку, через зобов'язання відвідувати школу (*Hepple, 2014, c. 58*).

Сьогодні складно уявити трудові відносини, що не регулюються трудовим договором. У будь-якій країні, що поважає права свого громадянина, трудовий договір – основна складова довіри та поваги між працівником та роботодавцем. Саме тому цей тип документів користується великим попитом серед перекладачів. Як і кожен вид юридичного перекладу, переклад трудових договорів вимагає не лише відмінних мовних навичок, але і вичерпних знань трудового кодексу своєї країни та країни, на мову якої необхідно здійснити переклад. Це є основним викликом і, водночас, основною проблемою, з якою зіштовхуються перекладачі при роботі з трудовими договорами.

Метою статті є розглянути особливості перекладу німецьких трудових договорів українською мовою та представити рекомендації для оптимізації й полегшення процесу їх

перекладу; опрацювати граматичні структури та лексичні одиниці вказаного типу тексту та виокремити особливості їх перекладу.

Методи дослідження. Під час проведення аналізу особливостей перекладу німецькомовних трудових договорів українською мовою було використано такі методи дослідження: для дослідження структури трудового договору фактичних мов було використано загальнонаукові методи аналізу, індукції та конкретизації а також зіставний метод лінгвістичного дослідження для виокремлення їх спільних та відмінних рис та виділення їх якісних характеристик (*Забродіна, 2015, с. 3*). Для аналізу граматичних структур прикладів фактичного матеріалу було використано загальнонаукові методи аналізу та індукції, а також зіставний і структурний методи, за допомогою яких було визначено основні прийоми перекладу проаналізованих граматичних структур, а саме прийоми дослівного перекладу та адаптації. Для аналізу лексичних одиниць фактичного матеріалу ми користувалися загальнонауковим методом аналізу та зіставним методом лінгвістичного дослідження, завдяки чому було визначено, що для перекладу лексичних одиниць трудових договорів найкраще підходить прийом описового перекладу.

Результати та обговорення. Трудове право включає в себе всі закони, постанови та інші обов'язкові положення щодо оплачуваної зайнятості. Опираючись на визначення О. Забродіної, трудове право – це система правових норм, що регулюють сукупність суспільних відносин з приводу використання найманої праці (*Бирта, Бургу і Флока, 2020, с. 29–35*).

Одним з найважливіших термінів трудового права є **працівник**. Згідно тверджень М. Волленшлегера це особа, яка «на основі договору цивільно-правового характеру виконує попередньо узгоджену роботу та є інтегрованою в зовнішню організацію праці. Ця особа укладає з роботодавцем цивільно-правовий договір, трудовий договір» (*Wollenschläger, 2010*). **Роботодавцем**, який перебуває у трудових відносинах з працівником, вважається той, хто використовує працю іншої особи на підставі цивільно-правового трудового договору. Відповідно, трудовий договір є одним із правових джерел трудового права, що регулює правові відносини між роботодавцем і працівником.

Трудові відносини встановлюються шляхом укладення трудового договору. Це досить стандартизований тип тексту, що складається з обов'язкових та додаткових статей. Трудовий договір – це угода між працівником та роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату (*Наньєва, 2017, с. 15*). За досліджуваній матеріал було обрано 3 трудові договори, укладені німецькою мовою, та їх переклади українською мовою. Зазвичай договір поділяється на певні статті з конкретними заголовками. Розділ позначають цифрою та назвою, що відповідає темі розділу, та розташовують у центрі рядка. Найчастіше це заголовки у формі іменникових словосполучень, які дають фактичне уявлення про статтю за допомогою складених слів або номіналізованих термінів. Кількість статей у проаналізованих трудових договорах варіюється через наявність факультативних частин. Окремі статті розбиваються на розділи, які або нумеруються, або починаються з нового абзацу без номера. Як правило, у трудових договорах відсутній зміст (*Klinka, 2016, с. 25*).

Хоча як німецькі, так і українські трудові договори послуговуються принципом «автономії волі», для розгляду було виокремлено обов'язкові статті, які повинні бути вказані в трудових договорах, щоб вважати їх чинними. Розглянемо детальніше такі статті договору німецької та української правових систем та порівняємо відмінності між ними (див. Таблиця 1).

Результати аналізу структури трудового договору німецькою та українською мовами показують, що у структурі договорів немає значних відмінностей, що пояснюється тим, що правові системи Німеччини та України належать до романо-германського типу правової сім'ї. Лише у німецькомовному трудовому договорі є пункт «*Посилання на колективні договори, корпоративні або службові угоди*», який відсутній в україномовному, в той час як останній містить пункт про «*Вид трудового договору (за основним місцем роботи, за сумісництвом)*». Крім того, у трудовому договорі можуть бути узгоджені додаткові обов'язки та права, такі як

тривалість випробувального терміну, урегулювання в разі хвороби, обов'язок дотримання конфіденційності тощо.

Таблиця 1

Побудова німецького та українського трудових договорів	
Німецький трудовий договір	Український трудовий договір
<ul style="list-style-type: none"> • Найменування та адреса договірних сторін; • Тривалість трудових відносин та місце роботи, визначення робочого часу; • Опис діяльності; • Розмір заробітної плати, включаючи доплати, премії, надбавки, тощо; • Тривалість відпустки; • Термін повідомлення про розірвання трудових відносин; • Посилання на колективні договори, корпоративні або службові угоди. 	<ul style="list-style-type: none"> • Найменування та адреса договірних сторін; • Вид трудового договору (за основним місцем роботи, за сумісництвом); • Тривалість трудових відносин та місце роботи, визначення робочого часу; • Опис діяльності; • Умови оплати праці (розмір посадового окладу працівника або тарифної ставки, доплати, надбавки, заохочувальні виплати); • Тривалість відпустки; • Термін дії договору; • Термін повідомлення про розірвання трудових відносин.

Розглянувши структуру укладення трудових договорів, перейдемо до їх граматичного та лексичного наповнення. Перед проведенням аналізу було б доречним виокремити методи перекладу трудових договорів, якими зазвичай послуговуються перекладачі. Для перекладу юридичних типів тексту, а саме трудових договорів, перекладачі користуються такими методами перекладу: транслітерацією, транскрипцією, описовим методом перекладу, калькуванням, шляхом наближеного перекладу та адаптацією.

Пропонуємо далі зосередитись на поширених граматичних структурах, які вдалось зустріти під час роботи з фактичним матеріалом. Однією з важливих характеристик німецької мови юриспруденції є використання пасивних форм, які часто можна зустріти саме у трудових договорах. До прикладу: «*Der Arbeitnehmer wird als ... eingestellt*», «*Das Arbeitsverhältnis wird auf unbestimmte Zeit geschlossen*», «*Zwischen ... und ... wird folgender Arbeitsvertrag geschlossen*» та «*Arbeitsverhältnis wird mit einer Frist ... gekündigt*». Канцелярський стиль української мови юриспруденції дозволяє нам дослівно перекладати такі конструкції, адже вживання пасиву в українській мові права є також поширеним. Тому вище наведені приклади перекладаємо як «*Найманий працівник працевлаштовується на місце ...*», «*Трудові відносини укладаються на невизначений час*», «*Між ... та ... укладається наступний трудовий договір*» та «*Трудові відносини припиняються з дотриманням терміну в ...*». Загалом у дослідженому матеріалі було знайдено 44 приклади вживання пасивних конструкцій в німецькомовних договорах.

Ключову роль займає й вживання інфінітивних конструкцій *sein + zu + Infinitiv*, що виражають можливість або необхідність, які впливають з контексту. У такому формулюванні суб'єкт не є особою (Radevova, 2008, с. 111). Використання цих конструкцій ставить перед перекладачем певні проблеми, адже в українській мові юриспруденції відсутній прямий відповідник. Однак, ми можемо замінити ці конструкції використанням звичайного дієслівного інфінітиву або ж пасиву. Фактичний матеріал містить 18 прикладів вживання конструкції *sein + zu + Infinitiv* в німецькомовних договорах. Розглянемо деякі з них та можливості їх перекладу:

Ab einer täglichen Arbeitszeit von sechs Stunden ist eine Pausenzeit von mindestens einer halben Stunde einzuhalten – При тривалості робочого часу більше ніж 6 годин необхідно запроваджувати щонайменше 30 хвилин перерви.

Die Arbeitsverhinderung ist dem Arbeitgeber unverzüglich mitzuteilen – Роботодавець повинен бути негайно поінформований про втрату працівником працездатності.

Nach Beendigung der täglichen Arbeitszeit ist eine ununterbrochene Ruhezeit von mindestens elf Stunden einzuhalten – Після закінчення робочого дня необхідно дотримуватися безперервного періоду відпочинку тривалістю не менше одинадцяти годин.

Наступною конструкцією є конструкція *haben + zu + Infinitiv*. На відміну від інфінітива з дієсловом *sein*, інфінітивна конструкція з дієсловом *haben* відрізняється тим, що вона виражає активний стан, а підметом зазвичай є особа (Radevova, 2008, с. 112). У трудових договорах такою особою є працівник або роботодавець, які зобов'язані до якихось дій. В наявному фактичному матеріалі було знайдено 9 прикладів вживання інфінітивної конструкції з дієсловом *haben*. При перекладі українською мовою такі конструкції супроводжуються зобов'язальними формулюваннями, як от «повинен», «зобов'язаний» тощо.

Der Arbeitnehmer hat die Anweisungen und Maßnahmen des Arbeitgebers zur Geheimhaltung zu beachten – Працівник повинен дотримуватися інструкцій та заходів роботодавця щодо конфіденційності.

Der Arbeitnehmer hat alle im Rahmen seiner Tätigkeit zur Kenntnis gelangenden geschäftlichen Angelegenheiten und Vorgänge geheim zu halten – Найманний працівник зобов'язаний зберігати в таємниці всі ділові питання та процеси, які стали йому відомі в процесі роботи.

Der Arbeitnehmer hat eine ärztliche Bescheinigung spätestens an dem auf den dritten Kalendertag folgenden Arbeitstag vorzulegen – Працівник повинен надати медичну довідку, але не пізніше робочого дня, наступного за третім календарним днем.

Останньою граматичною конструкцією, розглянутою в межах фактичного матеріалу, є дієприкметникові звороти, які в німецькій мові поділяються на конструкції Partizip Präsens (I) та Partizip Perfekt (II). Partizip Präsens будується з допомогою інфінітиву та закінчення -d, наприклад: *weitergehende Schadensersatzansprüche geltend zu machen* (пред'явлення подальших вимог про відшкодування збитків). Partizip Perfekt, з іншого боку, утворюється за допомогою дієприкметника з відповідним закінченням, наприклад: *eine ununterbrochene Ruhezeit von mindestens elf Stunden* (безперервний відпочинок тривалістю не менше одинадцяти годин). Дієприкметник походить від дієслова, але виконує функцію прикметника. Він знаходиться між артиклем та іменником або безпосередньо перед іменником, якщо артикль не вживається. (Dreyer, Schmitt, 2009, с. 261). Всього у вказаних трудових договорах було опрацьовано 5 прикладів конструкції Partizip Präsens та 21 приклад конструкції Partizip Perfekt, під час аналізу яких можна дійти висновку про переважне вживання описового методу їх перекладу.

На графіку нижче пропонуємо ознайомитись з частотою вживання проаналізованих граматичних конструкцій в німецькомовних договорах, опрацьованих під час виконання дослідження.

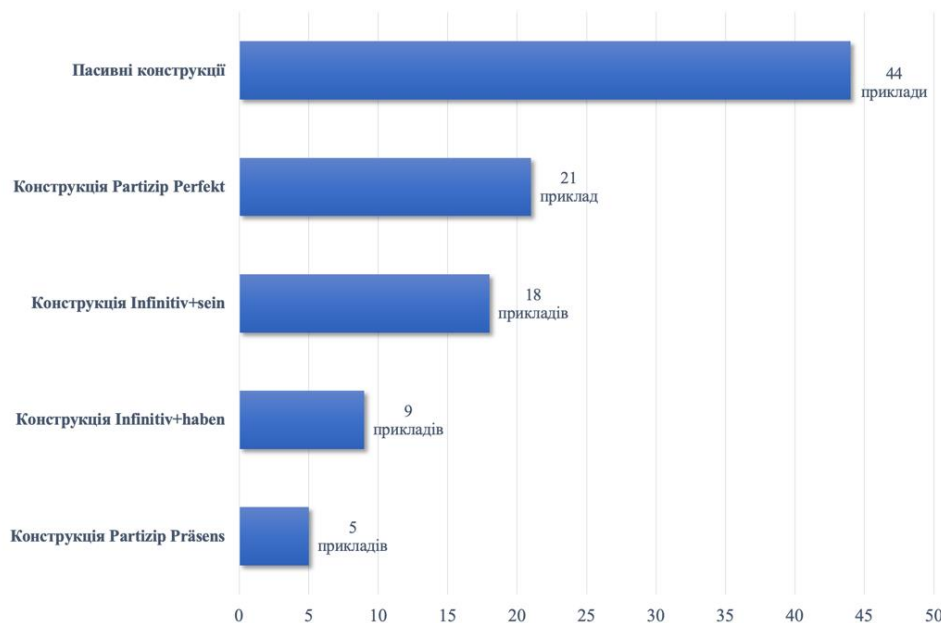

Рис. 1 Частота вживання граматичних конструкцій в німецькомовних трудових договорах

Розглянувши основні граматичні конструкції, притаманні трудовим договорам, перейдемо до їх лексичних особливостей. Дуже важливо в цьому контексті зазначити, що лексичне оформлення трудового договору дуже тісно пов'язане з номіналізованим стилем цього типу юридичних текстів. Номіналізований стиль характеризується наявністю іменників у реченні, що значно переважають кількість дієслів. Яскравим прикладом є наступне речення: *Beginn und Ende der täglichen Arbeitszeit richten sich nach der betrieblichen Einteilung, die im Ermessen des Arbeitsgebers liegt* – Початок і закінчення щоденного робочого часу визначаються робочим графіком, що встановлюється на розсуд роботодавця.

Проблему при перекладі трудових договорів також становлять окремі їх статті, адже при наявності складених слів для назв тієї чи іншої статті (які перекладаються описовим методом перекладу) перекладач повинен дотриматись лаконічності та стислості перекладу. Сконцентруймось детальніше на найбільш поширених статтях німецькомовних трудових договорів та особливостях їх перекладу українською мовою.

1. *Arbeitsvergütung*

Почнемо з назви самої статті, яка в україномовних варіантах найчастіше передається варіантами «Порядок оплати праці» або ж просто «Оплата праці», переклад яких можна пояснити застосуванням перекладацького методу адаптації терміну німецької правової системи до української.

Один з пунктів трудового договору прописує розмір заробітної плати найманого працівника: «*Der Arbeitnehmer erhält eine Vergütung von 1200 € brutto je Kalendermonat*», що українською вдало вдається перекласти дослівно наступним чином: «Найманий працівник отримує заробітну плату в розмірі 1200 євро бруто за календарний місяць».

Також в трудовому договорі пропонуємо розглянути наступний приклад: «*Überzahlungen sind vom Arbeitnehmer zurückzuzahlen*» – інфінітивна конструкція, що при перекладі українською мовою перетворюється на більш номіналізовану: «Переплати підлягають поверненню працівником», що в свою чергу вказує на особливості фахової німецької мови права та її тяжіння до використання дієслівних конструкцій.

2. *Arbeitszeit*

Для перекладу цієї частини трудового договору в українській мові найчастіше зустрічається відповідник: «Робочий час» (рідше: «Графік роботи»), що дослівно відповідає німецькомовному варіанту та перекладається методом дослівного перекладу.

Ідентичне зазначення робочого часу відображено в трудовому договорі так: «*Die wöchentliche Arbeitszeit beträgt ... Stunden*». Цю конструкцію перекладено українською мовою як: «*Тижнева тривалість робочого часу становить ... годин*», що також посилається на метод дослівного перекладу. Це формулювання в межах трудового договору належить до сталих та зустрічається в незміненому форматі практично в кожному договорі як німецькою, так і українською мовами.

3. Kündigung

Ця частина підтексту договору українською мовою дослівно не перекладається, а навпаки – має більш розширене формулювання: «*Припинення трудових відносин*», «*Розірвання договору*», «*Підстави для розірвання договору*», або ж «*Строк і порядок розірвання договору*», на основі яких ми також спостерігаємо використання методу адаптації при перекладі німецькомовного терміну.

Трудові відносини також можуть бути припинені шляхом подання заяви про звільнення, яка повинна бути оформлена в письмовій формі (Simmonnæs, 2012). Ця вимога щодо письмової форми дотримана у трудовому договорі: «*Die Kündigung hat schriftlich unter Angabe der Gründe zu erfolgen*». Це речення перекладаємо українською мовою так: «*Заява про припинення трудових відносин надається в письмовій формі із зазначенням причин*». На основі цього прикладу ми знову спостерігаємо тяжіння німецької юридичної мови до інфінітивного стилю та трансформування його в пасивну форму при перекладі українською мовою.

Цікавим для аналізу є субстантивація дієслів. Ця категорія особливостей проаналізованих трудових договорів пов'язана з утворенням іменників з похідних дієслів. Суфікс *-ung* у німецькій мові є найпоширенішим засобом трансформації дієслів у іменники. У проаналізованому фактичному матеріалі було знайдено 64 випадки вживання субстантивованих дієслів. До прикладу:

- *Geltendmachung, f* – пред'явлення вимог
- *Arbeitsverhinderung, f* – втрата працездатності
- *Beendigung, f* – припинення
- *Anweisung, f* – розпорядження / вказівка
- *Auszahlung, f* – виплата

З наведених вище прикладів можемо дійти висновку про переважно дослівний переклад німецькомовних субстантивованих термінів українською мовою, тобто використання лексичного еквівалента вказаного фахоніму (Захарченко, 2021, с.31–32).

Зважаючи на канцеляризми цього типу юридичного тексту, слід зазначити, що у трудових договорах наявна велика кількість стійких дієслівно-іменних словосполучень (Таблиця 2), які полегшують роботу перекладача, адже переважно мають своє, незалежне від контексту, значення. Декілька з них розглянемо нижче:

Таблиця 2

Дієслівно-іменні німецькомовні словосполучення та їх переклад

Німецькомовне словосполучення	Україномовний переклад
im Stande sein	бути в стані
Antrag stellen	подавати клопотання
in Kenntnis setzen	доводити до відома
Anspruch auf etw. haben	мати право на (щось)
die Zustimmung erteilen	надавати згоду
in Kraft treten	набувати чинності

Переваги цих словосполучень полягають в універсальності їх вживання незалежно від галузевої тематики юридичного тексту, а тому є незамінним помічником перекладача в його роботі з перекладом різноманітних документів. При перекладі таких словосполучень використовується метод калькування, тобто переклад фраз відповідними елементами мови.

Наступною лексичною особливістю трудових договорів є наявність в них складених слів. Складені слова є дуже поширеними у німецькій фаховій мові та складаються щонайменше з двох слів, що об'єднуються, утворюючи нове слово. Німецька мова юриспруденції характеризується високим рівнем наявності цих лексичних одиниць, адже за допомогою них в тексті вдається коротко та чітко описати явища правових відносин. Переклад складених слів становить проблему для перекладача, адже, переважно, їх переклад українською мовою супроводжується використанням описового методу перекладу, а отже – наявністю підрядних речень, що суперечить тяжінню юридичної мови до лаконічності. Всього у зазначеному фактичному матеріалі було опрацьовано 142 приклади вживання складених слів. Також при аналізі фактичного матеріалу було досягнуто висновку про наявність трьох типів складених слів: з двома, трьома та чотирма складовими. Розглянемо деякі з них (Таблиця 3):

Таблиця 3

Типи складених слів фактичних трудових договорів та їх відповідники українською мовою

Двоскладові складені слова	Трискладові складені слова	Чотирискладові складені слова
<i>Arbeitsverhältnis, n</i> – Трудові правовідносини	<i>Probearbeitsverhältnis, n</i> – Правовідносини, що виникають при прийомі на роботу з наявністю випробувального терміну	<i>Arbeitnehmerinnen-schutzbedingung, f</i> – Умови захисту прав працівників
<i>Probezeit, f</i> – Випробувальний термін	<i>Arbeitsunfähigkeitsbescheinigung, f</i> – Довідка про втрату працездатності	
<i>Arbeitszeitverkürzung, f</i> – Скорочення робочого часу	<i>Bruttomonatsvergütung, f</i> – Місячна заробітна плата до вирахування податків	
<i>Urlaubsanspruch, m</i> – Право на відпустку	<i>Schadensersatzanspruch, m</i> – Право на відшкодування збитків	
<i>Kündigungsfrist, f</i> – Термін подачі заяви про звільнення	<i>Übertragungszeitraum, m</i> – Період перерахування коштів	

Із зазначених вище прикладів можемо зробити висновок про оптимізаційну роль вживання складених слів в німецькомовних трудових договорах та використання описового методу перекладу для таких термінів українською мовою. Також з аналізу чітко видно розподіл вживання дво-, три- та чотирискладових складених слів, найчастіше з яких вживаються двоскладові.

Останньою важливою складовою трудових договорів німецької та української юридичних мов пропонуємо розглянути аспект скорочень в текстах зазначених договорів. Скорочення також відіграють вагомую роль в юридичному тексті. Переважно скорочення використовуються при потребі посилання на той чи той правовий документ. Всього в німецькомовних договорах було знайдено 2 приклади вживання скорочень (Таблиця 4). Розглянемо їх нижче:

Таблиця 4

Скорочення фактичних трудових договорів та їх відповідники українською мовою

Скорочення	Розшифрування	Переклад українською мовою
SGB	Sozialgesetzbuch	Кодекс соціального права
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch	Цивільний кодекс

Як можемо спостерігати, скорочення в трудових договорах є не надто поширеним явищем. Це можна пояснити тим, що у трудових договорах, переважно, договірні Сторони посилаються на найвагомші правові документи, а саме – Цивільний кодекс та Кодекс соціального права. Переклад цих правових документів є усталеним та зафіксованим.

На графіку нижче пропонуємо ознайомитись з частотою вживання проаналізованих лексичних конструкцій у німецькомовних трудових договорах.

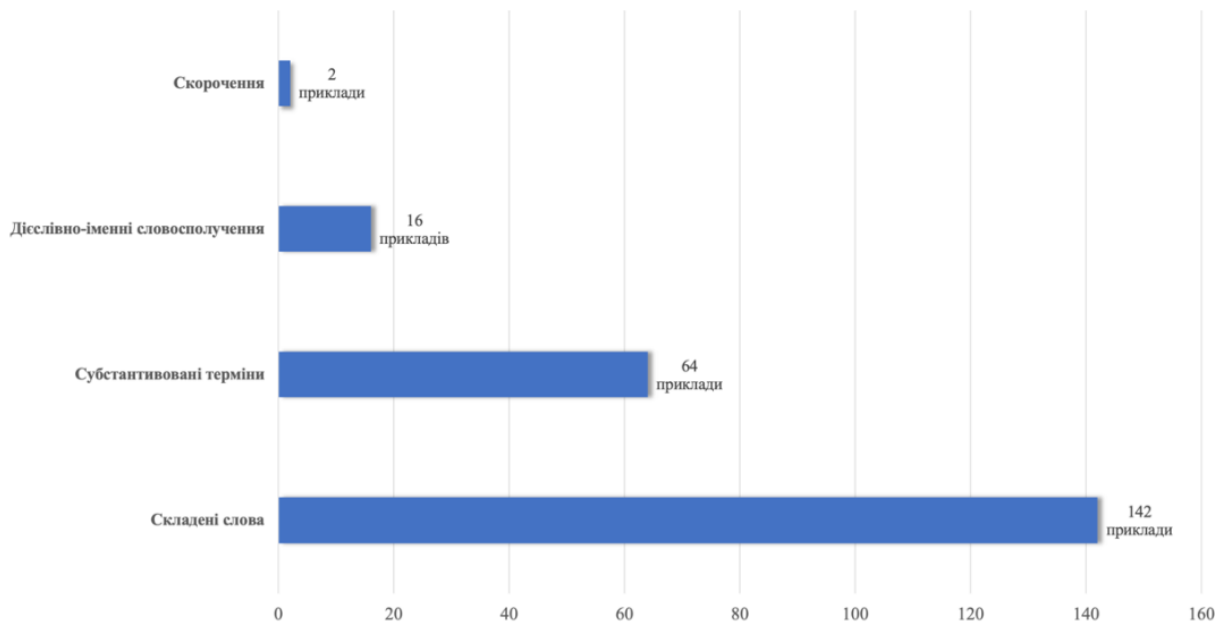

Рис. 2 Частота вживання лексичних конструкцій в німецькомовних трудових договорах

Під час проведеного дослідження було встановлено, що переклад граматичних та лексичних конструкцій німецької фахової юридичної мови вимагає від перекладача достатніх знань у юридичній галузі для забезпечення повноцінного розуміння значення термінів німецькою мовою та знання термінології для їх перекладу українською мовою. Проблемою при перекладі проаналізованих конструкцій є також їх неоднозначність в межах юридичного тексту, що підтверджує необхідність наявності фахових знань для уникнення фатальних помилок при перекладі, за які перекладач навіть може нести адміністративну відповідальність.

Висновки. У результаті проведення дослідження було проаналізовано співвідношення граматичних та лексичних особливостей трудових договорів, укладених німецькою мовою, та їх перекладу українською мовою. Встановлено, що найчастіше при перекладі трудових договорів застосовуються методи наближеного, описового перекладу та адаптації. Визначено, що серед граматичних структур у трудовому договорі найчастіше зустрічається вживання пасивних конструкцій, при перекладі яких найчастіше використовується метод прямого перекладу, а серед лексичних одиниць найпоширенішими є складені слова, при перекладі яких використовується описовий метод. Запропоновано під час перекладу трудових договорів з німецької мови на українську керуватися такими рекомендаціями:

1. Дотримуватися правила паралелізму – дотримання однакової граматичної форми частин окремих речень (*Der Arbeitnehmer wird als ... eingestellt – Найманий працівник працевлаштовується на місце...*).

2. Звертати увагу на структуру німецькомовних речень та адаптовувати їх до граматичної системи української мови (*Überzahlungen sind vom Arbeitnehmer zurückzuzahlen – Переплати підлягають поверненню працівником*).

3. Передавати зобов'язальний характер речень за допомогою формулювань «зобов'язаний», «повинен», тощо (*Der Arbeitnehmer hat die Anweisungen und Maßnahmen des Arbeitgebers zur Geheimhaltung zu beachten – Працівник повинен дотримуватися інструкцій та заходів роботодавця щодо конфіденційності*).

4. Для перекладу скорочень, усталених кліше використовувати вже наявні, загальноприйняті і стандартизовані відповідники (*Antrag stellen – Подавати клопотання*).

5. При перекладі дієслівних конструкцій використовувати інфінітивні та пасивні конструкції (*Ab einer täglichen Arbeitszeit von sechs Stunden ist eine Pausenzeit von mindestens einer halben Stunde einzuhalten – При тривалості робочого часу більше ніж 6 годин необхідно запроваджувати щонайменше 30 хвилин перерви*).

6. Використовувати описовий метод перекладу при перекладі складених слів (*Probearbeitsverhältnis, n – Правовідносини, що виникають при прийомі на роботу з наявністю випробувального терміну*).

7. Дотримуватись методу лексичного еквівалента при перекладі субстантивованих фахонімів (*Arbeitsverhinderung – втрата працездатності*).

Перспективи дослідження вбачаємо у створенні інформаційно-довідкової системи для оптимізації перекладу трудових договорів.

Список літератури

Бірта, Г.О.; Бургу, Ю.Г.; Флока, Л.В. *Методологія і організація наукових досліджень* : навч. посіб. Полтава, 2020. С. 29–35.

Забродіна, О.В. *Трудове право України. Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання з спеціальності «Правознавство» (частина 1)*. Дніпро, 2015. С. 3.

Гудкова, Н.М. *Особливості перекладу договорів і контрактів: Лексико-граматичний аспект*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія Філологія. Вид-во НаУОА, вип. 15 (83). Острог, 2022. С. 74–78.

Захарченко, Т.В. *Особливості перекладу англomовної юридичної документації на українську мову*. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ, 2021. С. 31–32.

Наньєва, М.І. *Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн*. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. С. 15.

Dreyer, Hilke; Schmitt, Richard. *Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik*. Ismanig: Hueber Verlag, 2009, S. 261.

Hepple, Bob A. *International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. XV – Labour Law*, ISBN 978-3-16-152650-3, 2014, S. 58.

Radevova, Zuzana. *Gramatika německého jazyka*. Brno: DIDAKTIS spol. s.r.o., 2008, S. 111.

Radevova, Zuzana. *Gramatika německého jazyka*. Brno: DIDAKTIS spol. s.r.o., 2008, S. 112.

Klinka, Matěj. *Spezifika deutscher Verträge: Analyse des inhaltlichen Aufbaus und der sprachlichen Besonderheiten deutschgeschriebener Verträge aus einem ausgewählten Rechtsbereich*. Plzeň, 2016, S. 25.

Simmonæs, Ingrid. *Rechtskommunikation national und international im Spannungsfeld: von Hermeneutik, Kognition und Pragmatik*. Berlin: Frank & Timme, 2012. 304 S.

Wollenschläger, Michael (2010) *Arbeitsrecht*. 3. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, Köln 507 S.

References

Birta, H.O.; Burhu, Yu.H.; Floka, L.V. *Methodolohiia i orhanizatsiia naukovykh doslidzhen [Methodology and organization of scientific research]* : navch. posib. Poltava, 2020. S. 29–35.

Zabrodina, O.V. *Trudove pravo Ukrainy [Labor law of Ukraine]. Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv dennoi ta zaочноi formy navchannia z spetsialnosti «Pravoznavstvo» (chastyna 1)*. Dnipro, 2015. S. 3.

Hudkova, N.M. *Osoblyvosti perekladu dohovoriv i kontraktiv: Leksyko-hramatychnyi aspekt [Peculiarities of translating agreements and contracts: Lexical and grammatical aspect]*. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: seriia Filolohiia. Vyd-vo NaUOA, vyp. 15 (83). Ostroh, 2022. S. 74–78.

Zakharchenko, T.V. *Osoblyvosti perekladu anhlomovnoi yurydychnoi dokumentatsii na ukrainsku movu [Peculiarities of translation of English legal documents into Ukrainian]*. Natsionalnyi tekhnichnyi universytet Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut imeni Ihoria Sikorskoho». Kyiv, 2021. S. 31–32.

Nanieva, M.I. *Ukladennia trudovoho dohovoru za zakonodavstvom Ukrainy ta okremykh zarubizhnykh krain [Drafting an employment agreement under the laws of Ukraine and certain foreign countries]*. Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia». Odesa, 2017. S. 15.

- Dreyer, Hilke; Schmitt, Richard (2009) Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik. Ismanig: Hueber Verlag, S. 261.
- Hepple, Bob A. (2014) International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. XV – Labour Law, ISBN 978-3-16-152650-3, S. 58.
- Radevova, Zuzana (2018) Gramatika německého jazyka. Brno: DIDAKTIS spol. s.r.o., S. 111.
- Radevova, Zuzana (2008) Gramatika německého jazyka. Brno: DIDAKTIS spol. s.r.o., S. 112.
- Klinka, Matěj (2016) Spezifika deutscher Verträge: Analyse des inhaltlichen Aufbaus und der sprachlichen Besonderheiten deutschgeschriebener Verträge aus einem ausgewählten Rechtsbereich. Plzeň, S. 25.
- Simmonnæs, Ingrid (2012) Rechtskommunikation national und international im Spannungsfeld: von Hermeneutik, Kognition und Pragmatik. Berlin: Frank & Timme. 304 S.
- Wollenschläger, Michael (2010) Arbeitsrecht. 3. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, Köln 507 S.

УДК 811.112.2'42:34

**PECULIARITIES OF TRANSLATING DOUBLETS INTO UKRAINIAN
(BASED ON GERMAN AND ENGLISH LEGAL TEXTS)
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДУБЛЕТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
(НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТА АНГЛОМОВНИХ
ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ)**

Людмила ТОМНЮК, Анастасія ШУЛЯР

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

l.tomniuk@chnu.edu.ua, shuliar.anastasiia@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7971-780X>,

<https://orcid.org/0009-0005-4619-4116>

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.109-117>

The article discusses the challenges and strategies of translating doublets into Ukrainian based on German and English legal texts. A corpus-based approach is used to analyze legal texts in two languages to identify the most common types of doublets and determine the most effective ways to translate them into Ukrainian. The study shows that translating doublets in legal texts is a complex process that requires a deep understanding of the source and target languages, as well as the context in which the doublets are used. The results of the study demonstrate that there are several strategies that translators can use to translate doublets effectively. For example, using synonyms, paraphrasing, and omitting one of the components of a doublet pair. These strategies proved to be especially useful when translating doublets from the legal field, as translation in this field requires accuracy and clarity. The practical results of this study are important for translators working with legal texts in German, English and Ukrainian. The study provides valuable insights into the most effective strategies for translating doublets and emphasizes the importance of a thorough understanding of the context in which doublets are used. Moreover, the article has important theoretical importance for researchers in the fields of translation studies, terminology, general and comparative linguistics. The study of doublets on the example of legal texts helps to better understand the mechanisms of translation and the peculiarities of language. The results of the research can be used in further studies of the translation process, including the analysis of other language phenomena and contexts. In particular, it has been found that translating doublets is a complex process that requires a translator to have a deep knowledge of both languages and clear understanding of the context in which doublets are used. In general, the study shows that translation of doublets is an important part of the translation process and requires the translator to be able to follow effective strategies and identify ways to translate doublets.

Key words: duality, legal translation, translation strategies, one-word translation, word-for-word translation, descriptive translation.

У статті на матеріалі німецьких та англійських юридичних текстів розглянуто виклики і стратегії перекладу українською мовою дублетів. Застосовується корпусний підхід та здійснюється аналіз юридичних текстів двома мовами, щоб визначити найпоширеніші типи дублетів та найефективніші способи їх перекладу